

Американската търговска политика е почти винаги дебатирана от гледна точка на икономическата полза. Дали свободната търговия увеличава или намалява доходите? Дали тя помага или уврежда американската индустрия? Дали тя създава или закрива работни места? Но зад статистиката и отделните случаи лежат морални предпоставки за човешката природа, суверенитета на индивида и ролята на правителството в едно свободно общество. Свободната търговия може да доставя стоки и да повишава ефективността, но дали тя е морално по-висша от протекционизма?

Администрацията на Буш изпраща противоречиви сигнали по въпроса за свободната търговия. През март президентът Буш обяви мерки за защита на американската стоманена индустрия от външна конкуренция. През май подписа проектозакон, който увеличава субсидиите за американските фермери и изкривява глобалната търговия. Но в реч през май миналата година пред Съвета на Американците, президентът Буш се присъедини към моралния дебат, казвайки на аудиторията “Свободната търговия не е само една икономическа възможност, тя е морален императив. Търговията създава работни места за безработните. Когато преговаряме за свободни пазари, доставяме нова надежда за световната бедност. А когато насърчаваме свободната търговия, насърчаваме политическата свобода. Обществата, които се отварят за търговия отвъд своите граници, ще се отворят за демокрация в рамките на своите граници, не винаги незабавно и не винаги гладко, но своевременно.”

Седем морални аргумента за свободната търговия¹

От Даниел Грисуолд²

Западната морална мисъл обезпечава солидна основа за преследване на политика на икономическа отвореност. Заимствайки от тази традиция ето седем морални аргумента за защита на свободната търговия между народите:

1) Свободната търговия зачита достойнството и суверенитета на индивида.

Един мъж или една жена, ангажирани с честна работа, имат основното право да се наслаждават на плодовете на своя труд. Нарушаване на моето право на собственост е ако правителството ми забрани да разменям това, което произвеждам за нещо, произведено от други човешки същества, независимо дали човекът, с когото търгувам, живее от другата страна на града или от другата страна на океана.

Протекционизмът е форма на кражба, едно нарушение на осмата от десетте божии заповеди и на други забрани срещу кражбата. Той взема от една група от хора, обикновено широко напречен разрез от потребители, и дава плячката на малка група от производители, чиято единствена претенция към парите е, че те биха били по-бедни при свободна конкуренция.

Свободната търговия покрива най-елементарния тест на справедливостта, давайки на всяка личност суверенен контрол върху това, което е негово. Както Фредерик Бастиа писа през 1849 година в есето си “Протекционизъм и комунизъм” “Всеки гражданин, който е произвел или придобил един продукт, трябва да има право на избор дали да го употреби незабавно за своя собствена употреба или да го прехвърли на който и да е на земята, който се съгласи да му даде в замяна обекта на неговите желания. Да му се отнеме това право на избор, когато той не е извършил никакво действие срещу обществения ред и добрите нрави, а само за да се задоволи удобството на друг гражданин, е легитимиране на грабеж и нарушаване на закона на справедливостта.”

2) Свободната търговия ограничава властта на държавата.

Свободната търговия е морално по-висша от протекционизма, защото тя гласува доверие на това, което Адам Смит нарече “естествена система на свободата”, а не на

¹ Преводът е на Георги Ангелов, [Асоциация на либералните студенти](#).

² Daniel T. Griswold е асоцииран директор на Центъра за изследване на търговската политика на института Катон във Вашингтон, <http://www.cato.org>. Тази статия е адаптирана от произведение, което първоначално се появи в изданието на института Катон *Cato Policy Report* за юли/август 2001 г.

единоначална система на централизирана индустриална политика. И чрез това тя позволява на гражданите да използват своя творчески и производствен потенциал. Няма непреодолима морална причина защо една малка група от политици трябва да решава какви продукти и услуги един индивид може да купува със своите доходи, базирана само на това къде са произведени тези продукти. Чрез разпръскване на вземането на икономически решения колкото е възможно по-широко, свободната търговия намалява властта на грешащи и грешни хора на високи позиции да причиняват вреди на обществото.

Както икономистите са отбелязвали два века, печалбите, които протекционизмът носи на една избрана група производители и на правителствения бюджет, са почти винаги превишавани от загубите, наложени на множеството от потребители. Тази загуба намалява производствения капацитет на страната като цяло, сравнен с този, който би бил, ако нейните граждани имаха право да участват в свободна търговия.

Производителите, които търсят протекция, не само лишават своите съграждани от доход и свобода на избора, те подкопават икономическата сила на своето собствено общество. Протекционистите са склонни да обвиват своята програма в патриотични и състрадателни думи, но тяхната цел е насочена и служи само на тях.

3) Свободната търговия насърчава индивидите да култивират морални добродетели.

За да бъдат успешни на един свободен и отворен пазар, производителите трябва да служат на своите събратя чрез доставяне на стоки и услуги, които другите искат и от които се нуждаят. И най-икономически успешни ще са онези, които доставят не само за избрана малка група, а за широк сегмент от потребителите.

В папското послание *Centesimus Annus* за 1991 година папа Йоан Павел Втори отбелязва, че пазарната система насърчава важните благодетели “честност, трудолюбивост, благоразумие при предприемане на разумни рискове, надеждност и вяръност в междуличностните отношения, както и кураж при изпълняване на решения, които са трудни и болезнени, но необходими”. Най-отгоре на тези характерни черти, търговията насърчава добрите нрави и приличното отношение към останалите. В дългосрочен план търговията възнагражда онези участници, които действат по начин, заслужаващ доверие. Един доставчик, който пропусне крайния срок за доставката или един купувач, чийто имидж не е добър, скоро ще загубят бизнеса си в полза на своите конкуренти с по-добри репутации. С други думи няма вроден конфликт между добър бизнес и добрите нрави и в един свободен и отворен пазар под властта на закона, двете неща се допълват едно друго.

4) Свободната търговия сближава хората през разстояния и култури.

Търговията отваря вратата за отношения, които надминават икономическата обмяна. Когато народите търгуват един с друг, нещо повече от материални стоки прекосява границите. Хората и идеите неизбежно следват през същите отворени врати. Факсове, клетъчни телефони и интернет бързо се разпространяват като средства на международния бизнес, но те са също така средства на приятелството и евангелизма.

На един форум на Като през 1999 Нед Греъм, син на Били Греъм и президент на East Gates International, говори за въздействието на увеличаващата се търговия върху мисионерската дейност на неговата организация в Китай:

Преди 10 години нямаше почти никаква технология за обмен на информация на разположение на средния китайски гражданин. Ако имахме желание да контактуваме с приятел в Китай, ние обикновено трябваше да го правим чрез пощата, освен ако той нямаше частен телефон, което беше изключително рядко във вътрешните провинции. ... Днес, въпреки трудностите, много от това се е променило. Ние рутинно комуникираме с хиляди приятели в цял Китай по факс, клетъчен телефон и електронна поща. Разпространението на информационните технологии ни позволи да бъдем много по-ефективни при развитието и организирането на нашата работа в Китай.

Днес повече от 100 западни мисионерски групи или работят или се опитват да работят публично в Китай, за да разпространяват вярата. От 1992 година организацията на Нед Греъм легално разпространи повече от 2.5 милиона библии на нерегистрирани вярващи

в Китай. Тази духовна дейност би била невъзможна без китайското икономическо отваряне към света, което започна преди 20 години и продължителното американско ангажиране в отговор на това. Повече от 20 милиона китайци сега имат достъп до интернет и този брой нараства експоненциално. Броят на телефонните линии и клетъчните телефони в Китай нарасна повече от 10 пъти през последното десетилетие. Трудовете на Фридрих Хайек, вероятно най-влиятелният защитник на свободното общество през този век, сега се разпространяват легално на сушата. Свободната търговия донесе нови идеи и нови отношения в Китай и други затворени преди това общества.

5) Свободната търговия насърчава други основни човешки права като свободата на словото и религията.

Това е може би най-спорната от седемте причини и тя произтича от сърцето на сегашния дебат за търговията с Китай и използването на санкции в името на човешките права и демокрацията. Чрез повишаване на общия стандарт на живот свободната търговия помага на хората да постигат по-високи нива на образование и да получат достъп до алтернативни източници на информация. Тя помага за създаването на по-независима средна класа, която може да формира гръбнака на по-представителен тип правителство. Богатството, създадено от разширяването на търговията, може да помогне да се отглеждат и поддържат граждански институции, които могат да предложат идеи и влияние извън правителството. Възникването на граждански свободи и по-представително правителство в страни като Тайван, Южна Корея и Мексико може да бъде приписано в голяма степен на икономическото развитие, подтикнато от свободната търговия и пазарните реформи.

Като общо правило народите, които са по-отворени икономически, има тенденция да се ползват от други свободи също така. През последните 25 години, когато светът се отвърна от централизирания икономически контрол към по-отворен глобален пазар, политическите и гражданските свободи също се разпространиха. През 1975 година само 42 страни в света бяха класифицирани от нестопанската организация Freedom House като политически свободни, където гражданите се ползват от граждански и политически свободи. Днес броят се е увеличил повече от 2 пъти до 85. Процентът на хората в света, които се ползват от пълна гражданска и политическа свобода, също се е увеличил повече от 2 пъти през това време от 18% до 40%. В неговата книга "Бизнесът като обаждане" Майкъл Новак обяснява връзката с това, което той нарича "теория за клина":

Капиталистическите практики носят контакт с идеите и практиките на свободните общества, генерират икономически растеж, който дава политическа увереност на израстващата средна класа и създава успешни бизнес лидери, които представят политическа алтернатива на военните или партийните лидери. Накратко капиталистическите фирми вклиняват един демократичен камилски нос под авторитарния навес.

Религиозно мотивирани консерватори, които искат да наложат санкции срещу Китай, биха подкопали прогреса в човешките права чрез премахване на едно от най-позитивните влияния в китайското общество. Разбира се, китайското правителство днес остава една деспотична диктатура, един лош режим, който затваря своите политически опоненти и се намесва в частния живот на своите граждани. Но въпреки всички свои непрости постъпки, китайското правителство днес съвсем не е толкова лошо, колкото правителството при тоталитарното управление на Мао Дзе-дун, когато милиони бяха убити и целият обществен ред беше разтърсен от Голямата крачка напред и Културната революция. Хората в Китай не се ползват от цялата гама политически и граждански права, както ние на Запад, но те са по-свободни и материално по-богати, отколкото бяха преди 3 десетилетия. За това те могат да благодарят на икономическата и търговската либерализация.

б) Свободната търговия насърчава мира чрез повишаване на разходите от войните

В една реч през 1845 година в Британската Камара на Общините Ричард Кобден нарече свободната търговия “такъв напредък, който е измислен да вплете народите във връзките на мира чрез средствата на търговското общуване.” Свободната търговия не гарантира мир, но тя подсилва мира чрез повишаване на цената на войната за правителствата и техните граждани. Докато народите стават по-интегрирани чрез разширяващите се пазари, те имат повече да губят, ако търговията бъде разстроена. В последните години съвместните трендове на глобализация и демократизация произведоха техен “мирен дивидент”: от 1987 година реалните разходи за въоръжение по света спадна с повече от една трета. От края на студената война заплахата за големи международни войни намаля. Нациите, които най-силно се асоциират с международния тероризъм – Либия, Судан, Сирия, Ирак, Иран, Афганистан и Северна Корея – са сред най-малко глобализираните страни в света от гледна точка на непетролната търговия и външни инвестиции. Нито една от тях не принадлежи на Световната търговска организация. През 30-те години индустриалните държави водеха търговски войни една срещу друга. Те повишаваха митата и налагаха квоти, за да предпазят местното производство. Резултатът обаче е, че другите страни просто повишиха техните бариери дори повече, задушвайки глобалната търговия и задълбочавайки и удължавайки глобалната икономическа депресия. Тези тъмни икономически времена допринесоха за конфликта, заради който стана Втора световна война. Американската следвоенна политика на насърчаване на свободната търговия чрез многостранни търговски споразумения беше насочена към насърчаване на мира толкова, колкото и към насърчаване на просперитета.

7) Свободната търговия храни и облича бедните

Свободната търговия и свободните пазари дават сила на бедните, като им дават по-голяма възможност да създават богатство и да подпомагат семействата си. Чрез разпръсване на икономическата власт по-широко, свободната търговия и свободните пазари намаляват възможността на елитите в слаборазвитите страни да ограбват националните ресурси за сметка на бедните. Доказателство може да бъде намерено в миграционните модели на бедните хора по света. С милиони, те искат да напуснат затворените и централно контролирани икономики заради онези, които са по-отворени и по-малко контролирани. Бедните хора сами разбират, че свободната икономика обслужва техните интереси, дори ако много от техните самоназначени интелектуални защитници на Запад не го разбират. Нациите, отворени към търговия, имат склонност да бъдат по-проспериращи, също както градовете по бреговата линия и плавателните реки имат склонност да бъдат по-богати от онези на по-отдалечени вътрешни местоположения. Най-новото изследване “Икономическата свобода по света” на Джеймс Гуортни и Робърт Лоусън откри, че нациите, които са били най-отворени икономически от 1980 до 1998 година, са имали растеж почти 5 пъти по-висок от онези, които са били най-затворени. И че растежът, свързан с търговията, издига множеството от бедните. Да посочим най-драматичния пример за това – Световната банка изчислява, че броят на китайските граждани, живеещи в абсолютна бедност – това е с по-малко от \$1 дневно – е намалял от 1978 с 200 милиона. Отменянето на нормалния търговски статут на Китай, освен всичките останали негативни последици, би препятствало една от най-успешните програми за борба с бедността в историята на човечеството. За сравнение, регионите от света, където бедността е най-неподатлива, Субсахарна Африка и Южна Азия, са били най-малко отворени за търговия и чужди инвестиции. Поради всички тези причини, търговските санкции падат най-много върху бедните в целевата нация. Политическите водачи имат властта да защитят своя разглезен начин на живот, докато бедните са оставени да страдат от последиците от американските политики, които са прокарани в името на помагането на същите хора, които те превръщат в жертва. Можете да сте сигурни, че комунистическите лидери в Куба и управляващата хунта в Бирма ще продължат да се наслаждават на своите фини храни и коли с шофьор, докато милионите бедни хора, които те потискат, стават дори по-пропаднали заради американските търговски и инвестиционни санкции.

Когато всички тези аргументи се претеглят, ще стане ясно, че една политика на свободна търговия толкова морална колкото ефективна. Свободната търговия ограничава властта на държавата и увеличава свободата, автономията и собствената отговорност на индивида. Тя насърчава добродетелното и отговорно лично поведение. Тя обединява хората в “работни общности”, които пресичат границите и културите. Тя отваря вратата за идеи и евангелизъм. Тя подкопава авторитета на диктаторите чрез разширяване на свободата, възможностите и независимостта на хората, които се опитват да контролират. Тя насърчава мира между нациите. Тя помага на бедните да се изхранват и да се грижат за себе си и създава по-добро бъдеще за техните деца. Заради кое от тези достойнства ние трябва да отхвърлим свободната търговия?